

підлітками фахівців різного профілю (психологів, соціальних працівників, медичних працівників тощо), які роблять свій професійний внесок у вирішення освітніх та виховних завдань.

Ефективність підготовки дівчат-старшокласниць до відповідального батьківства може здійснюватися і за рахунок співпраці з благодійними організаціями та закладами вищої освіти, що зацікавлені у підготовці майбутніх педагогів, психологів та соціальних працівників.

Отже, слід наголосити, що формування навичок відповідального батьківства у дівчат-старшокласниць є важливим аспектом забезпечення соціального добробуту держави, адже саме від психологічного та фізичного благополуччя жінки, яка виконує роль матері та дружини, залежить розвиток дитини як майбутнього громадянина.

Література

1. Думанська В. П. Відповідальне батьківство: теоретичний аспект. *Демографія та соціальна економіка*, 2015. № 3. С. 75-86.

2. Тіунова О. В. Психологічні умови формування відповідального ставлення до материнства у дівчат старшого шкільного віку : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2008. 20 с.

3. Швадчак Н. Сексуальна освіта: коли почати і що казати «*Нова українська школа*». URL: <https://nus.org.ua/articles/seksualna-osvita-koly-pochaty-i-shho-kazaty/>

4. Яворська Л. Підготовка молоді до сімейного життя в США. *Статева соціалізація та підготовка учнівської молоді до сімейного життя у педагогіці та шкільній практиці зарубіжних країн*: монографія. Тернопіль, 2009. С. 20-46.

5. Borr Mari L. (2009) Baby Think It Over: A Weekend with an Infant Simulator. *Journal of Family & Consumer Sciences Education*, 27(2), 45-55.

Лаврентьєва І. В., м. Київ

ДІАГНОСТИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

У статті розкрито потребу у вихованні соціально успішної особистості в реаліях сьогодення, наведено перелік навичок, які можуть бути підґрунтям розвитку такої особистості. Розглянуто методики оцінювання мотивації до успіху, успішних соціальних поведінкових практик та рівня розвитку навичок соціально успішної особистості.

Сучасна українська школа переживає значний трансформаційний процес зміни векторів організації, методології шкільної освіти, який відтепер

направлений на формування ключових компетентностей для навчання протягом всього життя. І якщо ще два десятиліття тому основою портрету соціально успішної особистості були навички грубої конкуренції, то сьогодні є актуальними усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі; уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Тобто життєві компетентності, які стають стержнем для досягнення успіху в усіх сферах життя, а не лише на професійному полі.

Саме такий підхід та оновлення поглядів на систему взаємовпливів, які будуються навколо особистості учня, сприятиме формуванню соціально успішної особистості. Та процес реформації тривалий, а педагоги всіх ланок закладів загальної середньої освіти вже сьогодні потребують новітніх форм та методів формування соціально успішної особистості учня.

Дослідженням аспектів проблематики таких феноменів, як успіх та соціальна успішність займаються: Д. Макклелланд (механізми формування установки на успіх у великих і малих групах), В. Фрідріх, А. Хофман (поведінка, спрямована на успіх як окремий вид людської діяльності), Дж. Аткинсон (мотив прагнення до успіху і мотив уникнення неуспіху), Ю. М. Орлов (потреба в досягненні успіху як одна з фундаментальних соціальних потреб людини).

Важливою частиною будь-якого дослідження є правильний підбір ефективних методик для здійснення діагностики рівня розвитку особистості за визначеними показниками. О. Я. Митник (Митник & Стрижак, 2019, 23-26) дає визначення соціально успішній особистості, як людині, здатній створити у своїй майбутній діяльності матеріальні та духовні цінності, змінити соціальне життя та саму себе на краще, проаналізувати та оцінити наслідки цих змін, довести цінність власної думки до інших. Задля цього, на думку дослідника (Митник & Стрижак, 2019, 23-26), така особистість повинна володіти певними знаннями, навичками та якостями. Виходячи із даного твердження, на нашу думку, портрет соціально успішної особистості має поєднувати в собі наступні

навички: асертивність, оптимізм, комунікабельність, самоповага, щедрість (просоціальність), кооперація. Розвиток цих навичок не можливий без включення у соціум та активну взаємодію з ним, саме тому ми вважаємо, що залучення до групової взаємодії може стати динамічним поштовхом та ґрунтом формування навичок соціально успішної особистості.

Існують різноманітні діагностичні інструменти оцінювання розвитку особистості, її знань, умінь, ставлень і поведінки, до прикладу:

Закриті запитання – тести або стандартизовані переліки запитань, до прикладу: «так / ні / не знаю»; «згоден / частково / не згоден»; доповнення пропозицій; вибір правильних або неправильних відповідей тощо. Даний інструмент ефективний в оцінюванні рівня знань, але не дозволяє оцінити вміння застосовувати знання.

Відкриті запитання дозволяють визначити вміння застосовувати отримані знання та ставлення до певного явища.

Для оцінювання ставлень, умінь та навичок ефективним інструментом є шкалювання, де пропонується вказати ступінь своєї згоди або незгоди з конкретним твердженням.

Інтерв'ю дає можливість досліднику отримати інформацію невербальними каналами, застосовується для оцінки знань, умінь і ставлень.

Спостереження дає можливість отримати інформацію про знання, ставлення, поведінкові вміння і реальну поведінку.

Творчі методи дають змогу оцінити знання, ставлення, вміння, навички учнів, використовуючи їх творчий потенціал.

Діагностика формування соціально успішної особистості старшокласника має бути комплексною й давати змогу оцінити ставлення старшокласників до феномену успіху, мотивацію його досягнення та власне рівень сформованості навичок які стануть підґрунтям становлення соціально успішної особистості.

Для оцінювання переважання мотивації досягнення успіху у діяльності або ж мотивації уникнення невдач широко використовується опитувальник «Мотивація успіху та страх невдачі» А. О. Реана (Фетискин, Козлов &

Мануйлов, 2009). Даний інструмент містить 20 тверджень, на які потрібно дати відповідь «Так» або «Ні». Його можна використовувати для загального оцінювання прагнення особистості до успіху, але він не надає змоги оцінити мотивацію досягнення успіху саме в соціальній сфері.

Методика Ю. М. Орлова для оцінювання потреби досягнення мети, успіху «Шкала оцінки потреби у досягненні мети» (Головей & Рыбалко, 2001, 497-498) складається з 23 тверджень, на які потрібно дати відповідь «Так/Ні». Методика використовується в профорієнтаційній сфері, зокрема, для старшокласників, випускників ЗВО, претендентів на роботу. Методика розроблена на гіпотезі автора, що потреба у досягненні мети напряму залежить від рівня самооцінки: чим він вищий, тим більше людина здатна зробити задля досягнення мети. На нашу думку, здорова самооцінка є обов'язковою рисою соціально успішної особистості, але не є єдиним фактором досягнення успіху.

Оцінити соціально психологічний клімат у класі можна за допомогою анкети «Соціальні поведінкові практики учнів» (*Звіт про*, 2016, 38-39) Т. В. Воронцової та В. С. Пономаренка. Вона складається з 13 тверджень, на які потрібно відповісти «Дуже/Здебільшого/Час від часу/Зовсім ні». За допомогою анкети можна оцінити ставлення учнів до самих себе, якість стосунків між вчителями й учнями та характер соціальної взаємодії у класі.

Анкета Т. В. Воронцової, В. С. Пономаренка «Ключові соціальні уміння учнів» (*Звіт про*, 2016, 37) спрямована на оцінювання вчителями рівня сформованості життєвих навичок учнів: комунікації, самоконтролю, емпатії, кооперації, аналізу та розв'язання проблем, попередження та розв'язання конфліктів, асертивності, самоусвідомлення і самооцінки. Однак, соціально успішна особистість має сама адекватно оцінювати себе, тому подібне анкетування доцільне у поєднанні з самооцінюванням старшокласників та порівнянням результатів.

Однією з найефективніших методик простеження зміни рівня розвитку навичок та поведінкових змін є методика «ДО» та «ПІСЛЯ». Експериментальній групі пропонується пройти тестування за запропонованою

анкетою перед формувальним етапом експерименту, а після здійснення формувального впливу – пройти повторне тестування за тією ж анкетою. В якості такої анкети була обрана анкета оцінки рівня сформованості загальнолюдських цінностей (Franken, 1997) Д. Франкена та адаптована для оцінки рівня сформованості навичок соціально успішної особистості: асертивності, оптимізму, самоповаги, комунікабельності, кооперації, щедрості (просоціальності).

Ми вважаємо, що методика «ДО» та «ПІСЛЯ» на основі анкети Д. Франкена дозволить здійснити аналіз розвитку навичок соціально успішної особистості, вдосконалити програму формування соціально успішної особистості старшокласника та відслідкувати якісні зміни у поведінці старшокласників після формувального впливу.

Література

1. Головей, Л. А., Рыбалко, Е. Ф. (Под ред.). (2001) *Изучение потребности в достижении. Практикум по возрастной психологии*. Санкт-Петербург: СПб.
2. *Звіт про результати дослідження ефективності проекту «Вчимося жити разом»* (2016, грудень 25). Взято з <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9WcazN4Nkl3YndhcEU>.
3. Митник, О., Стрижак, А. (2019). Система завдань, спрямованих на формування комунікативних умінь як складової соціальної успішності молодого школяра. *Початкова школа, № 9*. 23-26.
4. Фетискин, Н. П., Козлов, В. В., Мануйлов, Г. М. (2009). *Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп*. Москва: Психотерапия.
5. Franken, D. (1997). *LIFESKILLS 101: Higher Core Values Winners Live By*. California: Wellness Publications.

Литвин В. В., м. Київ

ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито особливості організації логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, схарактеризовано технологію пізнавального розвитку дітей дошкільного віку в ігрових центрах та методика її реалізації.

Актуальність проблеми визначається вимогами нормативних документів щодо модернізації системи дошкільної освіти в Україні, зокрема розвитком логіко-математичної компетенції дітей дошкільного віку. У Концепції розвитку освіти дітей раннього та дошкільного віку зазначено, що «завдання дошкільної